

ПРУЖАЊЕ УСЛУГА ОСОБАМА СА ИНТЕЛЕКТУАЛНИМ ТЕШКОЋАМА У БИБЛИОТЕКАМА

Децембар 2010.

Пружање услуга особама са интелектуалним
тешкоћама у библиотекама
ПРИРУЧНИК

Издавач

Градска библиотека у Новом Саду

За издавача

Драган Којић

У сарадњи

Друштво за помоћ ментално недовољно развијеним особама
града Новог Сада

Аутор

Бојана Грујић

Сарадници

Ана Новковић–Илић

Милош Новаковић

Јелена Јелић

Штампа

ALFA *граф*

Петроварадин

Тираж

50

Приручник је настао у оквиру пројекта БИБЛИОТЕКА ЗА СВЕ који је подржало Министарство културе Републике Србије и Покрајински секретаријат за културу.

Подаци о Градској библиотеци у Новом Саду, Друштву за помоћ ментално недовољно развијеним особама града Новог Сада, Министарству културе Републике Србије и Покрајинском секретаријату за културу преузети су са интернет сајтова.

САДРЖАЈ

1. ГРАДСКА БИБЛИОТЕКА У НОВОМ САДУ	5
2. ДРУШТВО ЗА ПОМОЋ МЕНТАЛНО НЕДОВОЉНО РАЗВИЈЕНИМ ОСОБАМА (МНРО) ГРАДА НОВОГ САДА.....	9
3. ДОНАТОРИ МИНИСТАРСТВО КУЛТУРЕ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ И ПОКРАЈИНСКИ СЕКРЕТАРИЈАТ ЗА КУЛТУРУ	13
4. О ПРОЈЕКТУ	15
4.1. Активности на пројекту	16
5. ДРУШТВЕНИ ПОЛОЖАЈ ОСОБА С ИНВАЛИДИТЕТОМ	
5.1. Појам инвалидитета	19
5.2. Дискриминација	20
5.2.1. Узроци дискриминације	20
5.2.2. Облици дискриминације	22
5.2.2.1. Улога твора у дискриминацији према особама са инвалидитетом	22
5.2.2.2. Понашања која дискриминишу	23
5.2.2.3. Директно угрожавање права	24
6. ЈЕДНАКЕ МОГУЋНОСТИ.....	26
7. ПРИМЕРИ ИЗ ПРАКСЕ	
7.1. Упознавање просторија библиотеке	28
7.2. Учлањење и бирање књига.....	29
7.3. Историја књиге и писма.....	32
7.4. Поезија	33
7.5. Књижевно вече	34
7.6. Проза	35
7.7. Драма.....	35
7.8. Представа <i>Краљевство Веселија</i>	37
7.9. Посета Српском народном позоришту	38

1. ГРАДСКА БИБЛИОТЕКА У НОВОМ САДУ

Градска библиотека у Новом Саду, са више од 20.000 корисника и фондом од преко 450.000 књига, једна је од највећих јавних библиотека у земљи. Ресурсом од 87 запослених, са преко 60 одсто стручних радника, одговара свим професионалним изазовима. Као матична библиотека за Јужнобачки округ, пројектује и прати развој библиотечке делатности у мрежи од 250 библиотека и библиотечких јединица.

Директор је г. Драган Којић.

Циљеви Библиотеке

- да прикупља, обрађује, чува и даје на коришћење књиге, периодичку и друге изворе информација;
- да обезбеди слободан и отворен приступ људском знању и информацијама;
- да омогући самообразовање и формално образовање на свим нивоима;
- да едукује кориснике за самостално коришћење извора информација;
- да промовише књигу и читање.

Историја

Градска библиотека у Новом Саду налази се Дунавској улици бр. 1, у згради која је задужбина Анке и Арсе Пајевића, књижара, штампара, издавача, писца и културног радника, мецене и добротвора српског народа. Ради на традицији Српске читаонице новосадске која је основана 23. септембра 1845. године.

Први њен председник је био Јован Рајић млађи, новосадски адвокат. Први Устав, правила о устројству и раду, Читаоница је добила децембра 1860. године. Године 1861. на чело Читаонице долази др Светозар Милетић, а као секретар ради Јован Јовановић, потоњи Змај. Српска читаоница је 1861. године основала Српско народно позориште, прво професионално позориште у Срба. Била је покровитељ раду Уједињене омладине српске, Српског певачког друштва и многим другим установама и организацијама.

Своју индивидуалност Српска читаоница у Новом Саду чува до 1958. године, када обједињавањем са Библиотеком „Ђура Даничић”, рејонским библиотекама града, а нешто касније и позајмним одељењем Библиотеке Матице српске, поприма облик и начин деловања који данас има као Градска библиотека у Новом Саду.

Издавачка делатност

Градске библиотека објављује дела која афирмишу завичај и завичајне културне вредности, као и стваралаштво значајних личности из културне историје Новог Сада. Најзначајније едиције су *Благо завичаја*, *Башићаник*, *Завичај* и *Преводи*. Објављује и библиографије, информативне билтене и информативна гласила *Мозаик* и *Библиотечки поштомат*.

Мрежа огранака

Мрежу огранака Градске библиотеке чине 24 позајмна огранка (9 у граду и 15 у приградским насељима) и два посебна фонда: Завичајна збирка и Информационо-реферални центар са Читаоницом и Фондом британске књиге.

Завичајна збирка, са преко 19.700 публикација, има карактер музејске збирке.

Фонд Читаонице чине 13.241 књига – референсна, научно-популарна и стручна литература, енциклопедије, речници и лексикони – као и око 50 наслова стручних часописа из различитих научних области. Информационо-реферални центар обезбеђује бесплатан приступ интернету за чланове Градске библиотеке. Доступне су различите web-адресе и базе података, као и КОБSON, EBART и INDOK базе електронских часописа. Фонд британске књиге садржи уџбенике за припрему Кембриџ ЕСОЛ испита, уџбенике за припрему професионалних и специјалних испита, као и литературу на енглеском језику, стручне књиге из области историје, географије, филозофије, медицине, уметности, менаџмента, видео издања (DVD и VHS), савремену британску белетристику и књиге, сликовнице и цртане филмове за децу (више хиљада наслова).

Позајмно одељење за одрасле кориснике *Ђура Даничић* има 61.712 књига белетристике и научно-популарне литературе на српском и страним језицима.

Дечје одељење, са преко 29.000 књига и сликовница, рачунаром са едукативним играма и радионицама намењенима деци, право је место за одрастање најмлађих корисника.

Награде

- награда „Милорад Панић Суреп” за 1976. и 1995. годину, поводом 150 година постојања и успешног рада у својој средини и на ширем српском културном простору;
- „Првомајска награда Дечјем одељењу Народне библиотеке Нови Сад” за постигнуте резултате у 1995. години;
- награда „Искра културе” за 1995. годину;
- „Октобарска награда града Новог Сада” за 1995. годину;

- награда „Милорад Панић Суреп” за 1997. годину директору Градске библиотеке у Новом Саду господину Драгану Којићу.

Културни програм

У Градској библиотеци се годишње реализује око 350 разних културних програма: књижевних вечери, трибина, предавања, концерата, изложби.

Програм намењен деци обухвата промоције књига и часописа, гостовања дејчјих писаца, креативне радионице, филмотеку, изложбе ликовних радова и традиционални маскенбал.

Перспективе

Применом информационе технологије у области библиотечног пословања, Градска библиотека ће даље развијати своју делатност ширењем и подизањем квалитета услуга заснивањем нових корисничких сервиса, и тиме доприносити развоју друштва знања.

Поред неговања културне и образовне мисије, концепција будућег развоја предвиђа прерастање Градске библиотеке у модеран реферално-информативни центар и јавни сервис локалне заједнице и шире.

У том смислу је 2009. године покренула сервис под називом *Библиотека на услузи лицима са посебним потребама*, који је подразумевао пре свега доставу библиотечног материјала на кућну адресу лицима која нису у могућности да дођу до Библиотеке, а имају жељу или потребу за њим. У ту групу спадали су, осим лица са инвалидитетом, хронични болесници, старе и изнемогле особе, труднице и породиље, хоспитализоване особе и сви други који су из било ког разлога спречени да дођу у Библиотеку.

Циљ је био да се фонд Библиотеке стави на располагање СВИМА, па и онима чије су могућности кретања, привремено или стално, ограничене. Временом се показало да је, осим овога, потребно више радити на инклузији, тј. привлачити нове кориснике из свих друштвених група, приближити им библиотеку и све што она нуди и на тај начин, неговањем читалачких навика, допринети да у њој пронађу своје место. Пратећи ову линију, отворен је огранак у Шангају, намењен првествено ромској популацији.

У овом духу родила се и идеја о пројекту *Библиотека за све*, који је настао у партнерству с Друштвом за помоћ ментално недовољно развијеним особама (МНРО) града Новог Сада, под покровитељством Министарства културе Републике Србије и Покрајинског секретаријата за културу.

Градска библиотека у Новом Саду
Дунавска 1, Нови Сад
Телефон/факс: 021/525-540
e-mail: gbns@eunet.rs
web адреса: <http://www.gbns.rs>

2. ДРУШТВО ЗА ПОМОЋ МЕНТАЛНО НЕДОВОЉНО РАЗВИЈЕНИМ ОСОБАМА (МНРО) ГРАДА НОВОГ САДА

Друштво за помоћ ментално недовољно развијеним особама града Новог Сада (у даљем тексту *Друштво*) је хуманитарна, невладина, непрофитна и нестраначка организација, која окупља особе са сметњама у развоју и њихове породице. Друштво су 1962. године основали родитељи ментално недовољно развијених особа са циљем да се породице са ментално недовољно развијеним чланом/ицом упознају и међусобно помажу у остваривању одређених права и олакшица. На томе се делатност Друштва дуго и задржала, јер су све друге функције, делатности и детекција ментално недовољно развијених особа биле искључиво у надлежности државе. Данас је ситуација нешто боља, али не и задовољавајућа.

До 1995. године Друштво није поседовало властите просторије за реализацију својих активности, тако да се до тада углавном бавило саветодавним радом и информисањем родитеља. Упознавало је родитеље са одређеним правима и олакшицама и помагало им у њиховом остваривању, а помоћ је пружана најугроженијим породицама. Једна од основних активности у овом периоду јесте и сарадња са надлежним органима локалне самоуправе, друштвеним организацијама и удружењима грађана у решавању опште проблематике у пружању помоћи и заштите особа ометених у развоју.

Добијањем првог простора 1995. године, од 25 m², које је Друштво користило до 2002. године, креће се са реализацијом конкретних програма и активности намењених деци, омладини и родитељима уз помоћ стручњака, едукованих родитеља и волонтера/ки.

Друштво је 2002. године добило на коришћење, и данас користи, простор на адреси Селачких буна 83 у Новом Саду, чија је површина 127 m² и он није у власништву удружења. Од тада, активности овог Друштва спроводе се редовно по програму рада, у континуитету, током целе године.

Друштво има својство друштвено-правног лица са правима, обавезама и одговорностима уређеним Уставом, Законом и Статутом, регистровано према члану 6 и члану 10 Закона о удруживању грађана у удру-

жења, друштвене организације и политичке организације који се оснивају за територију Социјалистичке Федеративне Републике Југославије (Службени лист СФРЈ, бр. 42/90).

Према Бази података *Савеза Друштва за помоћ ментално недовољно развијеним особама у АП Војводини* из 1997. године, евидентирано је око 1.900 потенцијалних чланова/ица, по броју чланских карти Друштво има 356 чланова/ица, а од наведеног броја 121 члан/ица је активан.

Активности

Од свог настанка далеке 1962. године до данас, Друштво је осмислило и стално ради на усавршавању широког спектра деловања кроз следеће активности:

1. Библиотека играчака „Цврчкотекa” – чија су циљна група деца до 14 година старости, са и без сметњи у развоју, и њихови родитељи. Ова активност постоји од 1997. године, захваљујући британској хуманитарној организацији *Save The Children*, која је 1997. године у бившој СФРЈ организовала едукацију за родитеље-библиотекаре и подржала отварање библиотеке играчака у Новом Саду.

2. Омладински клуб „Крилце” – чија су циљна група ментално ометене особе старије од 15 година и њихови родитељи. Циљ јој је квалитетно организовање слободног времена ментално недовољно развијених особа и њихових родитеља, и њихово међусобно повезивање и оснаживање. Један од приоритета овог клуба је укључивање ових људи у друштвени живот локалне заједнице кроз посете биоскопима, позориштима, парковима, излетиштима и сл. Посебан акценат је стављен на учење и усвајање социјалних вештина.

3. Дневни боравак „Пријатељи” – у који долазе умерено и теже ментално недовољно развијене особе преко 27 година старости. Овај боравак одобрен је по Уговору о суфинансирању пројекта *Дневни боравак за умерено и теже ментално недовољно развијене особе преко 27 година старости*, који је склопљен између градоначелника Новог Сада и председника Друштва, под бројем 1816/2004 од 28.12.2004. године. Са радом је почео 16.02.2005. и редовна је дневна активност Друштва до данас. Циљна група су ментално недовољно развијене особе преко 27 година старости, које су изгубиле право боравка у државним институцијама, као и њихове породице.

4. Клуб родитеља – циљна група су родитељи деце и омладине ометене у развоју. У оквиру ове активности организују се разна тематска предавања и родитељски састанци о актуелним питањима. Једна од

најзначајнијих активности овог клуба јесте постојање индивидуалних разговора са родитељима и могућности да се сваком понаособ изађе у сусрет кад се за то укаже потреба. Постоји од 1987. године.

Осим ових разрађених и свеобухватних програма којима смо се увек трудили да задовољимо што већи број потреба и интересовања наших чланова/ица, од највеће помоћи за актуализацију рада нашег Друштва били су заправо пројекти у којима је Друштво учествовало или било носилац пројекта: 2002. године – *Из школе у животи, Дневне активности и Поис особа ометених у развоју у граду Новом Саду*; 2003. године – *Играјмо се заједно, И ја сам грађанин и Психограмске радионице*; 2004. године – *Мала школа еколога*; 2005. године – *Волонтер је мој пријатељ и Шетња за равноправности*.

Кампање и важна догађања која су пратила рад нашег Друштва нису ништа мање важна од претходно набројаних пројеката јер су брзо и ефектно утирала пут на ком су се друштва за помоћ ментално недовољно развијеним особама града Новог Сада и локална заједница повремено спајали и упознавали међусобно. Неке од најважнијих кампања су: 2005. године – акција *Имаш кликер - играј се*, затим учешће члана Друштва на квалификацијама за учешће на Еуросонгу деце ометене у развоју и *Мала школа за родитеље*; 2006. године – *Волонтерски сервис при Дневном боравку Друштва за помоћ ментално недовољно развијеним особама града Новог Сада*; 2007. године – *Персонална асистенција – корак ка самосталности*.

Визија Друштва за помоћ ментално недовољно развијеним особама града Новог Сада

Једнаке могућности за све у снажном грађанском друштву.

Мисија Друштва за помоћ ментално недовољно развијеним особама града Новог Сада

Друштво за помоћ ментално недовољно развијеним особама града Новог Сада активним деловањем јача капацитете и повећава видљивост особа са сметњама у развоју и њихових породица ради остварења њихових максималних животних потенцијала.

Друштво за помоћ ментално недовољно развијеним особама
града Новог Сада
Сељачких буна бр. 83
Телефон/факс: 021/496-184
e-mail: mnrons@neobee.net
web адреса: www.mnrons.org.rs.

3. ДОНАТОРИ МИНИСТАРСТВО КУЛТУРЕ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ И ПОКРАЈИНСКИ СЕКРЕТАРИЈАТ ЗА КУЛТУРУ

Са циљем успостављања савремених односа у области културе и медија, Министарство културе Републике Србије настоји да створи нови културни амбијент и понуду, и оствари равнотежу неопходну за постизање услова за развој уметничког стваралаштва и заштиту културне баштине, те деловање јавног, приватног и невладиног сектора.

Министарство културе, у оквиру својих надлежности, подржава најквалитетније пројекте са територије читаве Републике, у свим областима уметничког и културног стваралаштва, као и пројекте свих народа и етничких мањина који ту живе. Исто тако, Министарство веома држи до квалитетне међународне сарадње, како са земљама из региона и Европе, тако и из читавог света.

Министарство културе обавља послове државне управе који се односе на:

- развој и унапређење културе и уметничког стваралаштва;
- праћење и истраживање у области културе;
- обезбеђивање материјалне основе за делатности културе;
- развој и унапређење књижевног, преводилачког, музичког и сценског стваралаштва, ликовних и примењених уметности и дизајна, филмског и стваралаштва у области других аудио-визуелних медија;
- заштиту културних добара;
- библиотечку, издавачку, кинематографску и музичко-сценску делатност;
- задужбине, фондације и фондове;
- систем јавног информисања;
- праћење спровођења закона у области јавног информисања;
- праћење рада јавних предузећа и установа у области јавног информисања;
- праћење делатности страних информативних установа, страних средстава јавног информисања, дописништава и дописника у Републици Србији;
- информисање националних мањина;
- регистрацију страних информативних установа и пружање помоћи у раду страним новинарима и дописницима;

- сарадњу у области заштите културне баштине, културног стваралаштва и информисања на језику и писму припадника српског народа у региону;
- оснивање и развој културно-информативних центара у иностранству, као и друге послове одређене законом.

Закон о министарствима (Службени гласник РС бр. 65/2008.)

Покрајински секретаријат за културу чине четири сектора:

Сектор за културно наслеђе и јавне збирке;

Сектор за савремену уметничку продукцију и међународну сарадњу;

Сектор за културу националних мањина и аматеризам;

Сектор за правне и материјално-финансијске послове.

Сваки од ових сектора има своје надлежности у оквиру којих, свеобухватно посматрано, обавља студијско-аналитичке послове, управне и статистичко-евиденционе послове који се односе на израду информација, анализа и извештаја о стању у области културе и уметности за потребе Владе Војводине и Скупштине, обавља нормативно-правне послове и послове управног и инспекцијског надзора, израђује нацрте и предлоге одлука и других општих и појединачних аката за Владу Војводине и Скупштину, прати законе из културе и друге прописе којима се уређује област савремене уметничке продукције, регионалне и међународне културне сарадње, расписује и реализује конкурсе за суфинансирање програма и пројеката у области културе и уметности, прати законе из културе и друге прописе и општа акта, обезбеђује извршење буџетских финансијских обавеза установа културе, планира и анализира финансирање установа, организује интерну контролу наменског коришћења средстава, сарађује са другим секторима, покрајинским органима, органима градова и јединица локалне самоуправе и обавља друге послове и задатке у складу са надлежностима Секретаријата.

4. О ПРОЈЕКТУ

Назив пројекта: БИБЛИОТЕКА ЗА СВЕ.

Назив организације: Градска библиотека у Новом Саду у партнерству са Друштвом за помоћ МНРО града Новог Сада.

Пројектни тим: координаторка Бојана Грујић, библиотекарка Градске библиотеке у Новом Саду, и асистенткиња Ана Новковић–Илић, стручна сарадница Друштва за помоћ МНРО града Новог Сада.

Трајање пројекта: шест месеци (01.07.2010 – 31.12.2010).

Донаџори: Министарство културе Републике Србије и Покрајински секретаријат за културу.

Оправданост пројекта:

Млади у Новом Саду ван званичног школског система слабо су укључени у ваннаставне активности и њихово интересовање за коришћење ресурса Градске библиотеке сведено је на минимум. Са друге стране, млади са инвалидитетом су изоловани и због социјалних и техничких баријера нису у могућности да посећују библиотеке. Библиотекари нису обучени за рад са особама са инвалидитетом и због тога је квалитет пружених услуга нижи од потребног. Уколико мотивишемо младе из редовне популације да пружају подршку особама са инвалидитетом при одласку у библиотеку, не само што ћемо повећати популарност коришћења услуга Градске библиотеке код младих него ћемо промовисати значај инклузивног рада и допринети смањењу дискриминације особа са инвалидитетом.

Циљ пројекта:

Повећати ниво популарности рада библиотека у Новом Саду и Војводини код младих са интелектуалним тешкоћама и младих из редовне популације кроз организовање волонтерских литерарних радионица и публикавање приручника за рад библиотекара са особама са интелектуалним тешкоћама.

Задачи пројекта:

Организовати литерарне радионице волонтера са младима са интелектуалним тешкоћама у просторијама Градске библиотеке у Новом Саду, у трајању од 5 месеци (40 радионица).

Написати и одштампати 50 приручника за рад библиотекара са особама са интелектуалним тешкоћама, који ће бити достављени у 50 библиотека у Војводини.

Корисници:

Директни:

- 20 младих са интелектуалним тешкоћама, корисника Дневног боравака Друштва за помоћ ментално недовољно развијеним особама града Новог Сада;
- 10 волонтера;
- 50 библиотека у Војводини.

Индијектни:

- 40 родитеља или старатеља особа са интелектуалним тешкоћама;
- 20 чланова породица волонтера, као и њихови познаници и пријатељи;
- особе са интелектуалним тешкоћама и њихове породице које нису директно суделовале у пројекту;
- библиотеке и друге установе културе које ће о самом пројекту и његовим резултатима сазнати преко медија, издате брошуре или сајта;
- сви чланови локалне заједнице који буду присутни за време реализовања литерарних радионица, или буду присутни на промоцији пројекта.

4.1. Активности на пројекту

Рејрушаација и селекција волонтера

У припремној фази, координаторка и асистенткиња су објавиле конкурс за волонтерско ангажовање. Конкурс је објављен на mailing листама омладинских организација, преко сајта Друштва за помоћ МНРО, сајта Градске библиотеке у Новом Саду и Facebook-а. Критеријуми који су узети у обзир при селекцији волонтера су следећи: слободно време, љубав према књижевности и мотивисаност за рад са особама са инвалидитетом. На пројекту је ангажовано 10 волонтера који су радили као водитељи радионица.

Анимирање особа са интелектуалним тешкоћама Дневног боравака Друштва за помоћ МНРО

У припремном месецу пројекат је презентован породицама које посећују Дневни боравак Друштва за помоћ МНРО и на које пројекат има позитиван утицај. Старатељи који су желели да њихово дете буде укључено у пројекат потписали су сагласност о учешћу на пројекту.

Обука волонтера

Сви ангажовани волонтери су на почетку рада прошли две обуке: *Рад са младима са сметњама у развоју и Вештине вођења радионица*. Обуке је водила едукаторка са богатим искуством у вођењу тренинга ове врсте. Обука је трајала два дана.

Одржавање литерарних радионица

У припремном месецу волонтери су направили оквирни план рада уз подршку координаторке, асистенткиње на пројекту и едукаторке. У току трајања пројекта одржано је 40 радионица са корисницима. Волонтери су 5 месеци, два пута недељно, сваког уторка и четвртка у термину 9.30-10.30 часова, у просторијама Читаонице Библиотеке, држали једночасовне радионице корисницима, где су са њима радили на сналажењу у библиотечким фондовима и на критичком и изражајном читању текстова, на поезији прози и драми. Након сваке радионице волонтери су писали заједнички извештај који су слали на mailing листу волонтера и осталог ангажованог особља на пројекту.

Штампане приручника за рад библиотекара са особама са интелектуалним тешкоћама

Један од резултата рада на пројекту управо је овај приручник из ког ће библиотекари, надамо се, добити информације како да комуницирају са особама са менталном ометеношћу, како квалитетно да пруже услугу какву нуде свим осталим корисницима и у којим областима треба да имају највише стрпљења. Доносимо и примере добре праксе са пројекта, примере литерарних радионица. Планирани тираж је 50 примерака.

Промоција пројекта

Завршна свечаност ће се одржати у Читаоници Библиотеке. Путем медија, на промоцију ће бити позвани пре свега млади из редовне популације и млади са инвалидитетом. Координаторка и асистенткиња презентоваће резултате рада на пројекту, а волонтери и корисници ће припремити литерарни садржај на коме су радили током трајања пројекта.

Сујервизија волонтера

Асистенткиња и координаторка пројекта пружају савете волонтерима на групним састанцима на којима размењују искуства. Оне обављају разговоре и са корисницима и родитељима и испитују њихово задовољство. Састанци се одржавају једном месечно.

Медијска промоција

Медијска промоција траје током читавог пројекта, у свим расположивим медијима и преко летака који су подељени младима у Градској библиотеци, на прослави Међународног дана лица са инвалидитетом, 3. децембра, и током финалне промоције.

Евалуација

Координаторка пројекта је уз подршку асистенткиње пратила имплементацију пројекта, прикупљала релевантне податке потребне за унапређење активности на пројекту, медијску промоцију и презентовала резултате рада. Евалуација је извршена на крају пројекта.

5. ДРУШТВЕНИ ПОЛОЖАЈ ОСОБА С ИНВАЛИДИТЕТОМ

5.1. Појам инвалидитета

Инвалидитет

– представља ограничења индивидуе у извршењу социјално дефинисаних улога и задатака унутар социокултурне и физичке околине. Инвалидност није лична карактеристика, већ празан простор између индивидуалних капацитета и захтева околине.

Особа са инвалидитетом

– је особа са свим правима, доведена у ситуацију која је онеспособљена за функционисање, услед просторних, економских и социјалних баријера које та особа не може савладати на начин као и остали грађани.¹

- ✓ Према статистици, 10% светске популације, или око 600 милиона људи, има неку врсту инвалидности. То значи да на Планети живи више особа с инвалидитетом него што Русија и САД заједно имају становника.
- ✓ Око 25% светске популације тангирано је неким од проблема инвалидности својих ближњих.
- ✓ Један од 10 Европљана има неку инвалидност физичког, сензорног, менталног или психичког карактера, што износи око 40 милиона људи. Од тог броја, 50% њих су у продуктивном добу.
- ✓ 80% особа са инвалидитетом живи у земљама у развоју. Једна трећина њих су деца, од којих 98% не иде у школу.
- ✓ Постоје државе у којима 90% деце са инвалидитетом не преживи двадесету годину.
- ✓ Особе са инвалидитетом су најсиромашније међу сиромашнима.
- ✓ Инвалидност доноси посебне тешкоће за жене, децу, старе, избеглице и друге маргинализоване групе, чиме они постају двоструко/вишеструко маргинализовани/дискриминисани.
- ✓ У Србији не постоји тачна евиденција, али је незванично регистровано преко 143.000 особа са разним врстама инвалидитета, а процењује се да их укупно има око 800.000.

¹ Дефиниција Европске уније.

5.2. Дискриминација

- је стављање лица или група која се налазе у истој или сличној ситуацији у неповољнији положај због њихове инвалидности.

5.2.1. Узроци дискриминације

Најчешћи узроци дискриминације су предрасуде и стереотипи.

Предрасуде

Имати ПРЕДРАСУДЕ значи имати став/мишљење/процену која није базирана на познавању ствари или озбиљном промишљању. То је скуп посебних социјалних услова или интерперсоналних образаца усмерених ка читавим групама људи или њиховим члановима. Оне су ирационално засноване, али у свакодневном животу доводе до ДИСКРИМИНАЦИЈЕ, МАРГИНАЛИЗАЦИЈЕ и „ОБЕЛЕЖАВАЊА” одређених категорија људи.

СТЕРЕОТИПИ су уврежено мишљење да ће се сви припадници/е одређене групе људи понашати/имати исте особине, за које се верује да их имају.

У овим оквирима успостављају се и независно фиксирају посебне социјалне околности унутар којих се читавим групама и њиховим припадницима оспорава или/и реално ускраћује „право на једнаке могућности” у коришћењу, развијању и потврђивању личних потенцијала.

Непрепознате предрасуде имају значајну улогу и у интуитивном ставу и у приступу особама са инвалидитетом.

Ево неколико предрасуда које се појављују као најчешће:

- × особе са инвалидитетом заслужују сажаљење;
- × особе са инвалидитетом је могуће третирати само на два начина: или одбацити или презаштићивати;
- × особе са инвалидитетом су мање вредне личности;
- × особе са инвалидитетом немају потребу за сексом и љубављу;
- × особе са инвалидитетом су ретко срећне;
- × особе са инвалидитетом су преосетљиве;
- × особе са инвалидитетом треба да имају скромније захтеве и да се задовоље „малим”, итд.

Узроци предрасуда

Предрасуде се не јављају саме од себе, нити су неки од нас склонији предрасудама него други јер су тако рођени. Људи имају предрасуде из одређених разлога, а најчешћи узрок предрасуда су:

- 👏 незнање
- 👏 моћ
- 👏 рањивост/страх
- 👏 васпитање
- 👏 конформизам

👏 Незнање

– је један од најчешћих узрока предрасуда и дискриминације. Врло често се мисли да се све зна о Ромима, Муслиманима, особама са инвалидитетом... док се заправо зна врло мало, ако ишта. Увек је лакше дати себи објашњење и интерпретацију одређених понашања или обичаја, него уложити труд и заиста сазнати чињенице.

👏 Моћ

– је један од значајнијих корена дискриминације и предрасуда. Моћ је могућност да се оствари доминација сопствених циљева, интереса и вредности над другима. Злоупотреба било ког облика моћи може довести до неједнаког третмана људи, а посебно су томе подложне особе за које су везане предрасуде и стереотипи. Постоје разне врсте моћи, а једна од њих потиче из нашег социјалног бића. Свака од наших „улога у животу“ (приватна или јавна) јесте идентитет, а сваки од наших идентитета носи са собом одређени степен не/моћи (*Ја сам мајка, Ја сам директор/ка*). Моћ која долази од наших идентитета омогућава нам да чинимо одређене ствари. Ако нисмо спремни да се одрекнемо те моћи, прибегавамо предрасудама и стереотипима – јер нам они лако дају објашњење зашто неко ко је „изван“ тамо треба и да остане (односно, најлакше је и даље мислити и радити као да су ти други неко ко не заслужује или не треба да буде третиран као ми). Зато „особе са инвалидитетом нису способне да раде, живе самостално“, „жене су неспособне да размишљају рационално“, „Цигани краду и неспособни су за било шта осим да свирају и просе“...

👏 Рањивост/Страх

Из основне људске потребе – потребе за сигурношћу – произилазе страхови, који су такође један од узрока предрасуда. Препознавање и признавање сопствених страхова откриће одакле долази барем део предрасуда.

Свако исказивање другачијих преференци захтева да се размисли о нечему што је дубоко интимна ствар и може изазвати проблем – много је лакше окарактерисати то као „ненормалност“ и „девијацију“, него се сучити са сопственим страховима.

☞ Васпитање

Родитељи, свесно и несвесно, преносе своје ставове и схватања на децу. Без обзира на године, одрастање и зрелост, често су ставови, мишљења и схватања (који не морају имати везе само са предрасудама) слични или исти као ставови породице, школе или другог окружења. Често их и не преиспитујемо већ их узимамо као нешто што се подрезује.

☞ Конформизам

Да бисмо схватили како конформизам има везе са предрасудама потребно је да се сетимо основне људске потребе – потребе за припадањем. Зато треба размислити која су уобичајена схватања у окружењу. Шта мисле колеге на послу, пријатељи, породица, комшије... Ако група људи изражава расизам, сексизам, или неку другу врсту предрасуда, велике су шансе да ће особа која свакодневно борави у том окружењу изражавати исти или сличан став, односно да ће га подржавати чак и када мисли другачије.

5.2.2. Облици дискриминације према особама са инвалидитетом

Постоји пуно начина да се спроведе дискриминација над неким, а можемо их сврстати у три основна облика:

- говор
- понашање
- директно угрожавање/одузимање права.

5.2.2.1. Улога говора у дискриминацији према особама са инвалидитетом

У последње време код нас се све чешће помиње питање језика којим се обраћамо и којим говоримо о неким групама. На телевизији или у новинама сада ћете ретко наићи на употребу речи „Цигани” за Роме; женске групе говоре о употреби женских облика занимања, и тако даље. У употреби је све више израз „особе са инвалидитетом” када се говори о особама које имају физичка или психичка оштећења.

У западном свету се много више обраћа пажња на говор који се користи, и такав говор се зове политички коректним говором. Да ли је језик важан или је то само западњачки обичај? Ако је важан, зашто је важан?

Захтев за политички коректним говором није ништа друго него захтев да се језик употребљава пажљивије.

Примери прикривене дискриминације према особама са инвалидитетом путем говора:

1. Увредљив говор (*богаљ, слепац, глуп као шой, менишолоц...*). Ове речи су увредљиве и имају негативну конотацију.

2. „Медицински говор“:

Инвалид – реч „инвалид“ потиче од латинске речи „invalidus“, што значи „нејак, немоћан, слаб, неваљалац“. Примењена у контексту инвалидитета има негативне конотације јер у први план ставља неспособност, уместо особу која има одређени инвалидитет. Овај израз се такође употребљава у говору да би се означила особа која ништа не ради, на пример: „седи ту као да је инвалид“ и слично.

Болесник, пацијент, случај – у свакодневном животу реферисање на особе са инвалидитетом као на болеснике карактерише целу групу људи само по томе што имају одређени здравствени проблем.

Везани/приковани за колица – аутоматски указује на пасивност и рестрикцију. Изјава: „Он/она је у колицима“ сугерише девалвирање нечијих способности, с обзиром да се колицима одређује карактер личности. Али, израз: „Он/она користи инвалидска колица“ има сасвим друго значење, јер у себи садржи активан приступ (дакле неко нешто користи) и опис конкретног стања, а не и вредновање читаве личности кроз могућност, односно немогућност самосталног кретања.

Параплеџичари, церебралци – дијагностички говор – идентификује људе само по њиховим дијагнозама, игноришући да је иза дијагнозе личност као свака друга.

Особе са посебним потребама – овај израз се често употребљава код нас, нарочито у званичним приликама (користе га политичари, медији, особе из социјалних служби). Он, међутим, означава особе са инвалидитетом као особе које имају неке посебне потребе које други људи немају. Напротив, особе са инвалидитетом имају потпуно исте потребе као и сви други, а то значи да једу, спавају, раде, забављају се... Проблем је у томе што је те потребе теже остварити услед немарности друштва.

5.2.2.2. Понашања која дискриминишу

Постоји мноштво начина понашања која изразито дискриминишу особе са инвалидитетом, а ми наводимо неколико најчешћих.

Избегавање/ѿорицање или „далеко било” – људи избегавају да гледају или да разговарају са неким ко има инвалидитет, склањају се у аутобусу и на улици и говоре деци да не треба да гледају, или ако је особа са инвалидитетом у неком друштву, о њој говоре у трећем лицу. Ово понашање је одраз незнања и страха, али је крајње увредљиво за особу са инвалидитетом. Некада се дешава да породице крију особу која има инвалидитет као да се стиде.

Претерана бриѿа/ѿрезањѿићеностѿ или „нека ја ћу шѿо” – ово је врста понашања која претпоставља да особа која има инвалидитет не може ништа да уради за себе, па се помоћ пружа на тако претеран начин, чиме се или смета или понижава особа са инвалидитетом. Тако се ствара/јача осећај неке да је неспособан да обави било шта. Пример таквог понашања је кад неко ко први пут види особу која не види покушава да јој помогне да устане или да оде до купатила, иако већина слепих особа има способност да се креће без туђе помоћи. Ово понашање укључује избегавање да се у присуству особе говори о несрећама или нечем лошем, јер их „треба заштити” од свега.

Понижавање или „шѿа они знају/моју, они су инвалиди” – овако се понашају многи људи који сматрају да особа са инвалидитетом није баш сасвим личност. Они покушавају да наруче јело у ресторану за неког ко има инвалидитет, покрећу колица особе која користи колица а да је не питају, каче одећу на колица, говоре у присуству особа са инвалидитетом у трећем лицу („да ли ме она чује”) или показују иза леђа особе са инвалидитетом знаке који би требало другим људима да покажу да ови нису „сасвим чисти”.

Сажалење/дивљење или „ја бих се убио/ла да сам на ѿвом месту” – када људи у присуству особе са инвалидитетом дају коментаре као што су: „Ви сте јако храбри, да се мени то десило ја бих се убио/ла”, или: „Тако млада а таква несрећа, то је баш страшно”. Тиме се потпуно негирају све друге особине и квалитет те особе; заправо негира се да постоји особа и понаша се као да је од ње остао само инвалидитет и стално се поручује да такав живот није вредан живљења.

5.2.2.3. Дирекѿно уѿрожавање ѿправа

Ово се односи на ускраћивање права на потпун живот, односно на уgroжавање основних људских права. Наводимо само нека од њих:

Неѿрисѿуѿачностѿ/неѿрилаѿоћеностѿ услова – Ова врста дискриминације се односи на физичку приступачност, односно необезбеђивање

услова за функционисање – одлазак на посао, у град, позориште, биоскоп, здравствену установу. То могу бити архитектонске баријере или сличне врсте ограничења за друге облике инвалидитета.

Образовање – У ову врсту дискриминације спада искључивање из главних токова – деца и млади са инвалидитетом често се упућују у специјалне школе, што врло често значи нижи ниво образовања. Разлог за то је што школе неће да обезбеде приступачност простора или услове да их похађају особе које имају сензорни инвалидитет. Са друге стране, чак и ако специјалне школе пружају задовољавајући ниво образовања, то значи издвајање особа са инвалидитетом уместо њихове интеграције у друштво.

Право на рад и зараду – У ову врсту дискриминације спада одбијање/избегавање да се запосле особе са инвалидитетом. Уобичајени аргументи јесу да „особе са инвалидитетом неће радити квалитетно као особе без инвалидитета” што нема никакве основе, и друго да је „сувише скупо или тешко адаптирати простор да би био приступачан”. Овај други аргумент је посебно занимљив јер је у већини закона који се тичу изградње обавезно водити рачуна о приступачности, па тако и не би требало да постоји потреба за адаптацијом. На жалост, нико од оних који граде не замара се тиме, а грађевинске инспекције никога не кажњавају јер је то питање за њих неважно.

Итд...

Јасно је да предрасуде воде у дискриминацију и маргинализацију која се испољава на различитим нивоима (регуларно школовање, запошљавање, архитектонске баријере које онемогућавају приступ, разни облици изолације, итд).

Елементарни предуслов и први корак у психосоцијалном приступу инвалидитету представља упознавање ширег социјалног окружења са законским, социјалним, психолошким и архитектонским баријерама са којима се суочавају особе са инвалидитетом.

Отклањање постојећих баријера отвара широк простор за успостављање реалних могућности да особе са инвалидитетом реализују своје базичне потенцијале и успоставе квалитетнији, самосталнији и активнији начин живљења.

6. ЈЕДНАКЕ МОГУЋНОСТИ

– су појам којим се означавају политика, принципи и мере које се спроводе да би се свим људима омогућила равноправност у свим областима живота.

Влада Републике Србије донела је СТРАТЕГИЈУ РАЗВОЈА СОЦИЈАЛНЕ ЗАШТИТЕ², која наглашава важност свих актера друштвене заједнице у побољшању квалитета живота свих њених чланова. У тачки 3. *Принципи реформе система социјалне заштите*, каже се: „Поштовање и недељивост људских права је основни принцип реформе чија се доследна примена обезбеђује усклађивањем домаћег правног система са усвојеним међународним документима и савременом праксом социјалног рада.” Оно подразумева примену следећих принципа:

Најбољи интерес корисника – Пружати услуге које су у највећем степену усаглашене са потребама корисника уз поштовање људских права и достојанства;

Доступност услуга корисницима – Обезбеђивати услове и развијати услуге да грађани своје потребе приоритетно задовољавају у средини у којој живе, на локалном нивоу;

Најмање рестриктивно окружење – Пружати подршку разноврсним услугама приоритетно у природном окружењу, уз избор услуга које су за корисника најмање рестриктивне;

Партиципација, одговорност и самосталност корисника – Обезбедити учешће корисника у доношењу одлука о начину задовољавања његових потреба и одговорност за избор и коришћење сопствених потенцијала.

У том смислу потребно је „пружати подршку кориснику за активирање потенцијала за самостално задовољавање потреба, продуктиван живот у заједници и предупредивање зависности од социјалних служби” и „развијати разноврсне услуге у оквиру јавног, невладиног и приватног сектора.”

„Квалитетне услуге производе позитивну промену, омогућавају свладавање ризика и предупредују даљи развој проблема и стања који

² Члан 45. став 1. Закона о Влади („Службени гласник РС”, бр. 55/05 и 71/05 – исправка).

нарушавају квалитет живота корисника.” Обезбеђење квалитетних услуга подразумева, између осталог, „израду стандарда и унапређење квалитета услуга које се пружају у оквиру институција и служби социјалне заштите” и „дефинисање и повезивање услуга различитих сектора и подсистема на свим нивоима”.

Управо побољшање квалитета услуге и повезивање различитих сектора показало је смер којим треба ићи када је у питању положај особа са инвалидитетом. Да би се особе са интелектуалним тешкоћама интегрисале у друштво, да би превладале социјалне, психичке и физичке тешкоће, потребно је понудити им садржаје који би код њих пробудили радозналост и жељу за личним ангажовањем, а, с друге стране, лични ангажман припадника шире популације, преко институција које им то омогућују, помогао би им да то на што лакши и забавнији начин остваре и тако директно подстакну инклузију. Стога је ангажовање волонтера од пресудног значаја.

7. ПРИМЕРИ ИЗ ПРАКСЕ

У циљу превладавања дискриминације и олакшавања приступа библиотекара особама са менталном ометеношћу, даћемо неколико примера са радионица на пројекту. Наглашавамо важност првог сусрета, када треба обратити пажњу на специфичности ове циљне групе и пружити свесрдну помоћ у сналажењу у новом простору. Осим тога, дајемо смернице за библиотекаре, које би им могле бити од помоћи при учлањењу особа с интелектуалним тешкоћама и избору књиге за њих.

У ширем контексту, ове смернице се нимало не разликују од оних за редовну читалачку публику. Потребно је само мало више стрпљења и флексибилности.

7.1. Упознавање просторија библиотеке

Пре почетка пројекта наши корисници нису посећивали библиотеку. Водећи се начелом приступачности СВИМА, понудили смо им садржаје библиотеке са циљем да им укажемо на могућности које им се у њеним оквирима нуде. При првом сусрету с овом установом волонтери су их спровели кроз све њене просторије, уз објашњење где се позајмљују

књиге, где се читају, где се иде на интернет, где је тоалет, која су правила понашања у библиотеци, у које време она ради, ко у њој ради...

Потом су у читаоници имали прилике да виде разноврзне књиге – тање, дебље, веће, мање, тврдо коричене, броширане, шарене, озбиљне, часописе, новине... да би се припремили за оно што ће овде радити следећих пет месеци.

7.2. Учлањење и бирање књига

На следећој радионици наши корисници су се уписали у библиотеку. Са својим новим чланским картицама на позајмном одељењу потражили су помоћ библиотекара при избору књига. Редови који следе драгоцени су за рад библиотекара са особама с интелектуалном ометеношћу, па ћемо их посебно нагласити.

Приликом учлањења, запазили смо следеће:

- корисници који употребљавају инвалидска колица имају приступ на одељење, односно неометан приступ учлањењу, међутим, при уласку у фонд позајмног одељења постоје мале тешкоће због два степеника која није једноставно премостити колицима. Сугеришемо да се обрати пажња на приступачност зграде библиотеке и евентуалну уградњу рампе;

- упутство за учлањење треба да буде јасно истакнуто, крупним словима, на видљивом месту;

- углавном знају своје адресе и бројеве телефона напамет; некима треба мало више времена да изговоре податке;

- након учлађења објаснити им где треба да оду и коме да се обрете за помоћ при избору књиге; најбоље је одвести их и упознати с радником библиотеке за помоћ у фонду.

При избору књиге, учили смо:

- да је први сусрет од велике важности јер су пријатељска атмосфера и љубазан осмех драгоцени, нарочито у новој средини;

- да је пожељно прошетати с њима кроз полице, да осете и навикну се на простор, како би га лакше прихватили и оријентисали се у њему. Објаснити им успут по ком принципу су књиге груписане, да би се касније лакше сналазили и самостално потражили оно што их интересује;

- потребно је бити стрпљив и концентрисан јер корисници често захтевају додатну пажњу и објашњења;

- питати их како се осећају тога дана, јесу ли срећни или их нешто тишти, те им предлог књиге за читање ускладити с расположењем;

- наше искуство је показало да су најчешће заинтересовани за љубавне и авантуристичке романе, приче и поезију;

- један од битнијих фактора при избору литературе представља спољни изглед књиге. Најрадије се опредељују за књиге ведрих, шарених корица, са мноштвом боја;

- обавезно их питати читају ли радије ћирилицу или латиницу, или подједнако користе оба писма;

- трудити се да су слова у књизи коју одаберу крупна;

- давати им сугестивно поезију и кратку прозу како би одржали концентрацију и прочитали је целу и притом нагласити да није нужно да читају од корица до корица већ по нахођењу;

- уколико бирају роман, дати преглед фабуле, али не откривати крај;

- испричати анегдоту из пишевог живота, особито ако је љубавна. То ће их заинтриговати па се може десити да читају низ књига једног аутора и тако се упознају с његовим делом;

- при избору нове, питати их о књизи коју су прочитали одн. управо вратили. То ће им помоћи да увежбају образлагање утисака о прочитаном и критичко приступање тексту, а библиотекара усмерити ка њиховом укусу и олакшати проналажење адекватне литературе.

7.3. Историја књиге и писма

Наши волонтери су закључили да би било интересно упутити кориснике у то шта је књига, од чега се састоји (корице, насловна страна, издавач, година издања, садржај, наслов, поднаслов), на каквом материјалу је писана/штампана кроз историју (глинене таблице, папирус, пергамент, хартија); затим како су се људи некад споразумевали, рећи им нешто о историји језика и писма... Слајдови су се смењивали, а корисници су с пажњом пратили причу и касније нацртали своје утиске (неки од њих и биљку папирус).

На поклон су добили *Нашу прву књићу*, њихове нумерисане радове са претходне радионице, увезане у књигу, са садржајем у који је требало сами да упишу број стране.

7.4. Поезија

Корисници су имали прилике да надограде своја знања о поезији. Усвојили су појмове: *наслов, стих, строфа, рима*, уз Power Point презентацију и песме Милана Ракића, Мике Антића, Растка Петровића, Станислава Винавера и Радета Драинца. Потом су одиграли игру – попуњавали су последње речи из стихова песме *Тихо ноћи* Јована Јовановића Змаја. Чули су љубавну причу Мине Карацић и Бранка Радичевића, а када су видели прве стихове песме *Мини Карацић у сјоменицу*, одмах су запевали *Певам дању, ђевам ноћу*.

Ово их је инспирисало да и сами напишу нешто и прочитају пред свима. Самоиницијативно су писали песме на радионицама, а допало им се да стварају у акростиху.

7.5. Књижевно вече

Корисници су на ову радионицу дошли с радовима које су написали код куће на тему *Моја кабаница*. Погледали су једну књижевну вече на видео биму, а потом читали своја дела уз музику гитаре.

7.6. Проза

Да би лакше схватили шта је прозно дело, корисници су погледали кратку Power Point презентацију кроз коју им је указано на разлику између поезије и прозе. Свако је прочитао по одломак из књига које су им подељене, а затим су поновили који су делови књиге из које су прочитали одломак.

7.7. Драма

Упознавање са основним појмовима драме (*карневал, маска, илумаи, улоа, позориште, трагедија, комедија, сцена, сценографија, режисер, костимограф...*) протекло је такође уз помоћ Power Point презентације и игре асоцијација, а задивљујуће је било њихово познавање позоришта у Новом Саду. Много њих је посећивало малу и велику сцену и добро зна где се налазе.

Пошто су раније имали прилике да учествују у сопственој позоришној представи, коју су с њима направили стручни сарадници и волонтери Друштва за помоћ ментално недовољно развијеним особама, демонстрирали су своје вештине и приказали нам своје глумачко умеће.

7.8. Представа Краљевство Веселија

Будући да су приметили заинтересованост наших корисника за тумачење улога, наши волонтери су написали и осмислили позоришну представу под називом *Краљевство Веселија*. Она представља наш допринос Међународном дану лица с инвалидитетом, 3. децембру. Премијера представе је истог дана у Спортско-пословном центру Војводина (Спенс). Друго извођење представе је 23. децембра 2010, на финалној промоцији пројекта, у Читаоници Градске библиотеке у Новом Саду.

Другари су вредно вежбали, пробали су на почетку сваке радионице барем једанпут, набавили костиме и реквизите... Снимали смо их па су погледали како изгледају у својој улози и на чему би требало још да порадe... Сви су научили свој текст, осим оних чија улога захтева читање (песници Стихомир и Строфомир, Гласник).

7.9. Посета Српском народном позоришту

Да бисмо доживели сцену на прави начин, другог новембра 2010. посетили смо Српско народно позориште у Новом Саду. Омогућено нам је да пробамо на великој сцени и да видимо просторије Позоришта (гардеробу, кројачницу, шминкерницу). Другари су се одлично снашли на бини.

Радионице су биле веселе и занимљиве. Трудили смо се да нашим корисницима приближимо библиотеку и њене фондове на начин који је њима интересантан. Волонтери су направили две кутије које су биле стални „инвентар” наших радионица. У моментима инспирације корисници су писали писма, песме, мисли, осећања, фрагменте... које су потом убацивали у кутију „Ми пишемо”. Кутија је отворена на крају пројекта, а њен садржај прочитан на финалној промоцији пројекта, на *Књижевној вечери*. Друга кутија, „Трач кутија”, занимљива је јер се у њу увек могло убацити понешто чиме би неко од наших корисника „растегнуо душу”.

Осим набројаног, корисници су се често играли асоцијација, читали Политикин *Забавник*, слушали *Десет разлога да носимо библиотеку* (и пронашли свој разлог), погађали *Зашто се каже...*, цртали своје утиске, играли се квиза знања, говорили о својим именима и надимцима, о својим мислима и осећањима, откривали какве им се ситуације и поступци не допадају...

У току завршне фазе пројекта, посетили су огранак Библиотеке на Новом насељу „Жарко Зрењанин” и тамо однели своје чланске картице, јер се налази близу њиховог Дневног боравка у Друштву за помоћ МНРО, а обишли су и огранак „Данило Киш” на Лиману.

Навели смо понешто од свеукупног садржаја 40 радионица, колико их је урађено на пројекту, да бисмо дали што пластичнију слику и увид у срж пројекта током његове реализације.

Пројекат *Библиотека за све* показао је да су лица с менталном ометеношћу врло заинтересована за институције културе уколико им се оне учине приступачним. Као што смо већ истакли, пре свега је потребно обратити пажњу на физичку приступачност зграде, а потом и на садржаје које треба учинити доступним свим друштвеним групама. Наши корисници су библиотеку схватили као место за себе, а књига и неговање читалачких навика, као и сопствено креативно стваралаштво, постали су важан део њиховог живота, чиме је он постао богатији и квалитетнији.

CIP – Каталогизација у публикацији
Библиотека Матице српске, Нови Сад

027.54(497.113 Novi Sad) : 024-056.34(035)

ГРУЈИЋ, Бојана

Пружање услуга особама са интелектуалним
тешкоћама у библиотекама / [Бојана Грујић]. – Нови Сад :
Градска библиотека, 2010 (Петроварадин : Алфаграф). –
39 стр. : илустр. ; 21 cm

Податак о аутору преузет с полеђине насл. листа. –
Тираж 50.

ISBN 978-86-82275-59-6

а) Градска библиотека (Нови Сад) – Рад са корисницима
– Особе ометене у развоју – Приручници
COBISS.SR-ID 259142663